

Joanna Wawryk
Uniwersytet Zielonogórski

PROFESOR ANNA SZÓSTAK

Profesor Anna Szóstak – znakomita literaturoznawczyni, historyk literatury, znawczyni literatury dla dzieci i młodzieży oraz polskiej literatury współczesnej – urodziła się w 1965 roku w Zielonej Górze i z miastem tym jest związana zarówno rodzinie, jak i zawodowo. W 1988 roku ukończyła studia polonistyczne w Wyższej Szkole Pedagogicznej i podjęła pracę naukowo-dydaktyczną, którą kontynuuje do dziś na zielonogórskiej uczelni (po zmianie statusu placówki w 2001 roku – na Uniwersytecie Zielonogórskim), od 1 października 2016 roku na stanowisku profesora zwyczajnego.

Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa Anna Szóstak uzyskała w 1995 roku na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu na podstawie dysertacji *Nurt lingwistyczny we współczesnej polskiej poezji dziecięcej*, a doktora habilitowanego (również w zakresie literaturoznawstwa) – w roku 2008 na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach, na podstawie rozprawy *W poszukiwaniu tożsamości. Liryczne horyzonty mitu dzieciństwa w poezji polskiej drugiej połowy XX wieku*. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej postanowieniem z dnia 28 lipca 2014 roku nadał Annie Szóstak tytuł profesora nauk humanistycznych.

Profesor Anna Szóstak jest autorką sześciu książek naukowych: *Nurt lingwistyczny we współczesnej polskiej poezji dziecięcej*, Zielona Góra 2000; *Od modernizmu do lingwizmu. O przemianach w twórczości Jana Brzechwy*, Kraków 2003; *W poszukiwaniu tożsamości. Liryczne horyzonty mitu dzieciństwa w poezji polskiej drugiej połowy XX wieku*, Zielona Góra 2007; *W stronę mitu. Metafizyczne tęsknoty literatury XX i XXI wieku*, Zielona Góra 2011; *Między mitem a rzeczywistością. Topos dzieciństwa w prozie polskiej po roku 1989*, Zielona Góra 2012; *Odłony mitu. Metafizyczne źródła myślenia mitycznego w wybranych projektach ideowych literatury XX i XXI wieku*, Zielona Góra 2018, a także ponad stu artykułów, referatów konferencyjnych oraz recenzji publikowanych w monografiach wieloautorskich, czasopismach i wydawnictwach zbiorowych.

Główne zainteresowania naukowe prof. Anny Szóstak dotyczą kilku kręgów problemowych i tematycznych: poezji lingwistycznej sytuującej się na pograniczu literatury dziecięcej i wysokoartystycznej, wątków metafizycznych i dylematów ideowych w poezji i prozie XX i XXI wieku, wieloaspektowego charakteru mitu we współczesnej literaturze polskiej i obcej (w tym – w literaturze fantasy), problematyki mitologii dzieciństwa w wysokoartystycznej poezji i prozie współczesnej oraz krytyki literackiej.

Rozwój kariery naukowej prof. Anny Szóstak dzieli się na kilka etapów. Początkowy – wiąże się z zagadnieniami twórczości poetyckiej adresowanej do odbiorcy dziecięcego, przede wszystkim na podstawie dzieł Juliana Tuwima i Jana Brzechwy jako autorów tworzących w nurcie lingwistycznym. Rozprawa doktorska, jak i artykuły naukowe ukazują nowatorstwo i nośność eksperymentu tematycznego i językowego w obszarze poezji skierowanej do młodego czytelnika, a nurt lingwistyczny zostaje zaprezentowany jako jeden z najbardziej znaczących nurtów poetyckich literatury współczesnej, mający swój udział w konstruowaniu nowoczesnej świadomości poetyckiej i zmianie sposobu myślenia o języku poezji w literaturze polskiej po 1945 roku.

W swojej pierwszej monografii zatytułowanej *Nurt lingwistyczny we współczesnej polskiej poezji dziecięcej* autorka podjęła próbę pokazania genezy, rozwoju i istoty poezji, w której przedmiotem zainteresowania jest system znaków językowych i łączących je zależności. Poza Tuwimem i Brzechwą materiałem badawczym stała się twórczość Jerzego Ficowskiego, Ludwika Jerzego Kerna, Wandy Chotomskiej, Józefa Ratajczaka, Antoniego Marianowicza czy Danuty Wawiłow. Poezja dla dzieci była również przedmiotem badań w artykułach poświęconych kwestiom genologicznym i zagadnieniom odbioru¹.

Drugą fazę rozwoju naukowego otwiera monografia historycznoliteracka *Od modernizmu do lingwizmu. O przemianach w twórczości Jana Brzechwy*. Jej celem było ukazanie twórczości pisarza na szerokim tle głównych kierunków artystycznych epoki. Śledząc drogę twórczą i ewolucję światopoglądu Brzechwy, autorka wpisała dorobek pisarza w panoramę zjawisk i procesów historycznoliterackich XX wieku – od wpływów i fascynacji młodopolskich zaczynając, przez nowatorskie trendy i poetyki dwudziestolecia, kończąc na doświadczeniach i odkryciach literackich drugiej połowy ubiegłego stulecia. Takie ujęcie tematu pozwoliło na chronologiczną rekonstrukcję faktów biografii życiowej i twórczej, ale przede wszystkim zaowocowało interpretacyjno-wartościującym opisem dokonań literackich, łączących tradycję z nowoczesnością. W tej perspektywie badawczej obraz życia i przemian twórczości Brzechwy, postrzeganej jako daleko wykraczającej poza domenę literatury dla młodego czytelnika, daje reprezentatywny dla XX wieku portret artysty na tle epoki. Ponadto przyjęte podejście badawcze przełożyło się na zredefiniowanie i wyprowadzenie pojęcia lingwizmu poza poezję, ale również poza relację język – rzeczywistość i wkroczenie na teren rozważań metajęzykowych. Różnorodna treściowo i formalnie twórczość Brzechwy była nadal odkrywana w nowatorskich kontekstach, między innymi przez zestawienie zależ-

---

¹ Z problematyki gatunków literackich w poezji dziecięcej, [w:] *Genologia i konteksty*, red. C.P. Dutka, Zielona Góra 2000, s. 189-194; *Terapeutyczne funkcje wierszy dla dzieci Jana Brzechwy (przyczynek do biblioterapii)*, „Almanach Historycznoliteracki” 1999, t. 2, s. 141-147.

ności i powiązań łączących Brzechwę z jego sławnymi krewniakami – Bolesławem Leśmianem² i Antonim Lange³, co też znalazło odzwierciedlenie w artykułach.

Kolejny etap w karierze naukowej prof. Anny Szóstak charakteryzuje zwrot ku tematyce i problematyce mitu i mityczności, zaczynając od artykułu *Fantasy – mit współczesny*⁴, w którym mowa między innymi o mitopoezie rozumianej jako kreowanie nowych obszarów mitycznej czasoprzestrzeni, a także o obecności struktur mitycznych poza płaszczyzną fabularną czy konstrukcyjną, naprowadzających na fundamentalne kwestie aksjologiczne i ontologiczne. W ten nurt badań wpisują się artykuły dotyczące zarówno współczesnej prozy, jak i intymistyki Brzechwy czy twórczości Franza Kafki w powieści Anny Boleckiej *Kochany Franz*⁵.

Wybory ideowe, uwikłania w trudną historię XX wieku i związane z tym dylematy etyczne i artystyczne są kolejnym problemem badawczym podjętym w szeregu artykułów, jak *Socrealizm a etyka. Przypadek Różewicza, „Podajmy dalej/ niebotyczne pismo obłoków”: tradycja kontra ideologia we wczesnej twórczości poetów Nowej Fali*⁶ czy *Trügerischer Reiz des Nationalismus. Zu Ideologieansprüchen und Ideologiefällen in den realsozialistischen Gedichtbänden von Tadeusz Różewicz*⁷ (tłumaczenie tytułu: *Zwodniczy urok nacjonalizmu. O uproszczeniach i pułapkach ideologii w socrealistycznych tomikach Tadeusza Różewicza*), a także w wystąpieniu telewizyjnym w programie z cyklu „Errata do biografii”⁸, poświęconym sylwetce Jana Brzechwy.

W obszarze badawczych zainteresowań prof. Anny Szóstak jest twórczość polskich poetów drugiej połowy XX wieku, w tym dokonania dwóch następujących po sobie pokoleń literackich, debiutujących w dwóch pierwszych dziesięcioleciach po zakończeniu drugiej wojny światowej – generacji Kolumbów oraz pokolenia „Współczesności”.

2 *Fantastyka „Klehd sezamowych”*, [w:] *Twórczość Bolesława Leśmiana. Studia i szkice*, red. T. Cieślak, B. Stelmaszczyk, Kraków 2000, s. 295-302; *Leśmiana i Brzechwy lekcja tolerancji. Pochodzenie pisarza a kwestia świadomości twórczej*, [w:] *Korowód idei i metod*, red. G. Kubski, M. Mikołajczak, Zielona Góra 2006, s. 93-102; *Pod znakiem Leśmiana. W kręgu literackich zależności w liryce Jana Brzechwy*, [w:] *Zielonogórskie seminaria polonistyczne*, red. S. Borawski, J. Brzeziński, Zielona Góra 2002, s. 427-442; *Odkrywanie metafizyki Orientu. O fantastyce „Klehd sezamowych” Bolesława Leśmiana raz jeszcze*, [w:] *Słowiańska kultura i literatura popularna. Figury swojskości i obcości współczesnego świata w literaturze i kulturze popularnej krajów słowiańskich*, red. T. Hajder, R. Sapeńko, K. Grabias-Banaszewska, Zielona Góra 2019, s. 221-234.

3 *Znany poeta i zapomniany filozof: Jan Brzechwa i Antoni Lange, czyli związki krwi, idei i filozofii*, [w:] *Filologia Polska 2*, red. I. Sikora, Zielona Góra 2005, s. 145-154.

4 *Fantasy – mit współczesny*, [w:] *Fantasy jako dobra nowina*, red. M. Mikołajczak, P. Urbaniak, Wałbrzych 2005, s. 11-24.

5 *Literacki wizerunek Franza Kafki w powieści Anny Boleckiej „Kochany Franz”*, [w:] *Z problemów prozy – powieść o artyście*, red. W. Gutowski i E. Owczarz, Toruń 2006, s. 476-489.

6 *„Podajmy dalej/ niebotyczne pismo obłoków”: tradycja kontra ideologia we wczesnej twórczości poetów Nowej Fali*, [w:] *Więzy tradycji*, red. A. Węgrzyniak i M. Kopczyk, Bielsko-Biała 2005, s. 257-269.

7 *Trügerischer Reiz des Nationalismus. Zu Ideologieansprüchen und Ideologiefällen in den realsozialistischen Gedichtbänden von Tadeusz Różewicz*, [w:] *Nationalismen im literatur- und kultur-geschichtlichen Diskurs*, red. W. Brylla, C. Lipiński, Göttingen 2020, s. 301-316.

8 „Errata do biografii”, TVP 1, emisja 15 stycznia 2007.

Te zainteresowania badawcze przełożyły się na prace poświęcone problematyce poezji Tadeusza Różewicza, Zbigniewa Herberta, Mirona Białoszewskiego, Tadeusza Nowaka, Jerzego Harasymowicza, Wisławy Szymborskiej⁹.

W artykułach dotyczących polskich poetów ważnym zagadnieniem jest też poszukiwanie związków łączących poezję współczesną z najbliższą jej tradycją literacką dwudziestolecia międzywojennego (twórczość Józefa Czechowicza, Bolesława Leśmiana i Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego¹⁰). Ponadto refleksji badawczej poddawani są skamandryci (jako grupa, jak i pojedynczy poeci, zwłaszcza Julian Tuwim¹¹ i Jarosław Iwaszkiewicz). Kontekstem pozwalającym odkryć ich na nowo jest przede wszystkim perspektywa mitu.

Wielkim i z powodzeniem od lat realizowanym projektem badawczym prof. Anny Szóstak jest zatem problematyka szeroko pojętego mitu rozpatrywanego w odniesieniu do zjawisk literatury współczesnej. Mit, definiowany jako uniwersalna znaczeniowa siatka pojęć, przekonań, wyobrażeń i odniesień tworzących podstawowy kod kulturowy, w badaniach literatury XX i XXI wieku pozwolił prof. Annie Szóstak uzyskać nowy punkt widzenia, zarówno w odniesieniu do twórczości „Starych Mistrzów” – Czesława Miłosza, Tadeusza Różewicza czy Wisławy Szymborskiej – jak i do w mniejszym stopniu obecnych w refleksji badawczej i interpretacyjnej poetów, jak Władysław Sebyła czy Jerzy Liebert. Badawcza perspektywa mitu znalazła też zastosowanie w pracy nad twórczością poetów Nowej Fali czy dorobkiem literackim Czesława Miłosza i Wisławy Szymborskiej¹².

Literaturę współczesną – owo, posługując się określeniem Olgi Tokarczuk, „ogromne lewiatanowe ciało” – prof. Anna Szóstak postrzega przez pryzmat problematyki mitu, a taka orientacja „nie tylko ułatwia poruszanie się po tym potężnym i zróżnicowanym terytorium, ale wydaje się też stanowić klucz do zrozumienia i hierarchizacji tendencji i trendów literatury tego okresu”, o czym literaturoznawczyni pisała w profesorskim

9 *Od znaku plastycznego do znaku poetyckiego. O cyklu „Madonny polskie” Jerzego Harasymowicza*, [w:] *Semiotyka cyklu. Cykl w muzyce, plastyce i literaturze*, red. M. Demska-Trębacz, K. Jakowska i R. Sioma, Białystok 2005, s. 425-440; *Zbigniewa Herberta refleksja nad codziennością*, [w:] *Herbert i znaki czasu. Colloquia Herbertiana (I)*, t. 2, red. E. Feliksiak, M. Leś i E. Sidoruk, Białystok 2002, s. 173-187; *Bóg jako miara wszechrzeczy. Rozważania o „Psalmach” Tadeusza Nowaka. Chrześcijańskie dziedzictwo narodów słowiańskich*, red. Z. Abramowicz, Białystok 2003, s. 257-267.

10 Np. „Śnieg wspaniałe pomysły”. *Fantastyczne światy międzywojennej poezji Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego*, [w:] *Dzieło i życie Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego*, t. 2, red. A. Kulawik i J.S. Ossowski, Kraków 2005, s. 571-590; *Józefa Czechowicza apokalipsa negatywna. Apokaliptyczny i ahisteryczny wymiar Czechowiczowskiego katastrofizmu w egzystencjalnej perspektywie jednostkowego istnienia*, [w:] *Apokalipsa. Symbolika – tradycja – egzegeza*, „Czarny Romantyzm”, t. 1, red. K. Korotkich i J. Ławski, Białystok 2006, s. 151-166.

11 Niebawem w Wydawnictwie Olesiejuk ma ukazać się kolejne wydanie poezji Juliana Tuwima, pod auspicjami i we współpracy z prowadzoną przez Ewę Tuwim-Woźniak Fundacją im. Juliana i Ireny Tuwimów. Publikację poprzedzi tekst A. Szóstak pt. „Przyniosło mnie tutaj z nieskończoności”. *Metafizyka istnienia: mityczny światopogląd poetycki Juliana Tuwima*.

12 *Czesław Miłosz i Wisława Szymborska wobec mitów polskiego romantyzmu*, [w:] *Słowacki i wiek XIX*, t. 1, red. M. Ruszczyńska, Zielona Góra 2012, s. 167-181.

autoreferacie. Aspekty mityczne prof. Anna Szóstak rozpatruje w twórczości autorów należących do różnych pokoleń literackich, jak Tadeusz Różewicz, Wisława Szymborska, Urszula Koziół, Ewa Lipska, Adam Zagajewski, Paweł Huelle, Olga Tokarczuk, Natasza Goerke, Piotr Czerwiński czy Dariusz Dziurzyński¹³. Rozpoznania najnowszych zjawisk w literaturze zaowocowały recenzjami książek wydanych po przełomie roku 1989 (publikowanych między innymi w „Tekstualiach”).

Profesor Anna Szóstak jest również autorką tekstów popularnonaukowych, w swym charakterze bliskim formule eseju: *Chaos realności i harmonia fikcji, czyli o pochwalie literatury* oraz *Fantasy – klęska czy triumf literatury współczesnej, czyli rozterki humanisty*, które ukazały się w lubuskim piśmie literacko-kulturalnym „Pro Libris”¹⁴. W tymże periodyku były drukowane omówienia i recenzje osiągnięć twórczych lubuskich lub wywodzących się z tego regionu literatów: Zygmunta Kowalczuka, Krzysztofa Szmidta, Joanny Pytel, Wojciecha Śmigiełskiego czy Andrzeja K. Waśkiewicza. Ten zakres aktywności wynika przede wszystkim z chęci popularyzowania badań, jak i rejestracji regionalnych wydarzeń kulturalnych mających związek z lokalnym ośrodkiem uniwersyteckim.

Rozprawa habilitacyjna zatytułowana *W poszukiwaniu tożsamości. Liryczne horyzonty mitu dzieciństwa w poezji polskiej drugiej połowy XX wieku* była poświęcona zagadnieniu kształtowania się świadomości i autoświadomości twórczej jako funkcji pamięci, odnoszącej się do okresu dzieciństwa i naprowadzającej na tkankę mitu. W takim ujęciu doświadczenie dzieciństwa staje się załącznikiem późniejszej, dojrzałej już indywidualnej osobowości twórczej, a zarazem egzystencjalnym i ontologicznym punktem odniesienia, miarą poznawania i wartościowania rzeczywistości. Kreatywna (w znaczeniu artystycznym i psychologicznym) funkcja mitu dzieciństwa, będącego wariantem mitu arkadyjskiego, jest rozpatrywana w wymiarze tematyki, języka i światopoglądowego przesłania dzieła, jak i samej biografii poetów: Czesława Miłosa, Tadeusza Nowaka, Tadeusza Różewicza, Andrzeja Bursy, Mirona Białoszewskiego, Jerzego Harasymowicza.

Rozprawa habilitacyjna stanowiła zamknięcie określonego etapu naukowego, ale i otwarcie na kolejne projekty badawcze, podejmujące istotne problemy literatury współczesnej i jej związków z mitem na płaszczyźnie filozoficznej, światopoglądowej i estetycznej. O realizacji powyższego zamierzenia świadczą trzy kolejne książki, napisane już po uzyskaniu habilitacji.

---

13 Np. *Poezja i miłość kontra grawitacja, czyli Ewy Lipskiej spór o zasadę świata* (E. Lipska, *Pomarańcza Newtona*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2007), „Tekstualia” 2009, nr 2, s. 187-190; „Nadal szukam iglic”. *Poetyckie filozofowanie Dariusza Dziurzyńskiego* (D. Dziurzyński, *Symultana*, Warszawa 2010, wyd. Jirafa Roja, 78 s.), „Tekstualia” 2012, nr 1, s. 199-200.

14 *Chaos realności i harmonia fikcji, czyli o pochwalie literatury*, „Pro Libris” 2002, nr 2, s. 42-46; *Fantasy – klęska czy triumf literatury współczesnej, czyli rozterki humanisty*, „Pro Libris” 2003, nr 1, s. 75-78.

Pierwsza – *W stronę mitu. Metafizyczne tęsknoty literatury XX i XXI wieku* – to zbiór studiów i szkiców, będących przyczynkiem do badań nad procesem zmian w świadomości, sposobie myślenia, widzeniu i odczuwaniu rzeczywistości oraz ewolucji jej odbioru i kategoryzowania. Ta przemiana mentalna dokonująca się w ubiegłym stuleciu i na przełomie XX i XXI wieku wyraża się – według autorki – poprzez tęsknotę za jej metafizycznym wymiarem oraz poszukiwanie tego, co nie traci ważności w kulturowej tradycji i systemach wartości. Przyjęta perspektywa mitograficzna obejmuje różnorodnych i ważnych dla kolejnych formacji kulturowych twórców: Stanisław Przybyszewski, Józef Czechowicz, Bruno Schulz, Czesław Miłosz, Zbigniew Herbert, Miron Białoszewski, Wisława Szymborska, Ewa Lipska, Urszula Koziół, Paweł Huelle czy Olga Tokarczuk. Stosowanym systemem kluczowych pojęć są tu: *Mythos* i *Logos*, historia, dzieciństwo, tożsamość, katastrofa, śmierć, byt.

Kolejna książka – *Między mitem a rzeczywistością. Topos dzieciństwa w prozie polskiej po roku 1989* – również wykorzystuje perspektywę szeroko pojętego mitu dzieciństwa i podejmuje zagadnienie stosunku do przeszłości (w perspektywie indywidualnej i zbiorowej), jak i problematykę aksjologiczną, ontologiczną i egzystencjalną, wyrażające się między innymi w nawiązaniach do mitu, wątkach autobiograficznych, mikrohistoriach, literaturze zaangażowanej. Przedmiotem badań w tym ujęciu stała się twórczość ostatnich dekad autorów reprezentujących różne pokolenia, od Włodzimierza Odojewskiego, Wiesława Myślińskiego, przez Stefana Chwina i Aleksandra Jurewicza do Pawła Huellego, Olgi Tokarczuk czy Wojciecha Kuczoka. Cenną propozycją badawczą jest wyodrębnienie głównych kulturowych modeli toposu dzieciństwa, realizujących się w postaci jego wariantów konfrontujących dzieciństwo i jego mit z historią, pokazujących je jako duchowy i egzystencjalny wzorzec kształtujący osobowość dorosłą, a także – jako metaforę i alegorię, element wizji człowieka i świata czy sposób jej wyrażania.

W trzeciej pohabilitacyjnej książce – *Odslony mitu. Metafizyczne źródła myślenia mitycznego w wybranych projektach ideowych literatury polskiej XX i XXI wieku* – prof. Annie Szóstak udało się znaleźć kolejny obszar badawczych eksploracji – mowa o zagadnieniu metafizyczności mitu w literackich realizacjach związanych ze sferą idei i wartości. W publikacji poruszane są takie kwestie, jak: mitologizacja rzeczywistości totalitarnej (omawiana m.in. na podstawie *Mojego wieku* Aleksandra Wata), metafizyczne fundamenty ideowe poezji skamandrytów i ich ewolucja (od mitów zbiorowych do mitów jednostkowych), filozofia bytu, z jej transcendentnymi i eschatologicznymi wymiarami (w twórczości Wisławy Szymborskiej, późnej poezji Jarosława Iwaszkiewicza czy wierszach Władysława Sebyły), filozofia poznania (na przykładzie metafizyki języka w poezji Krystyny Miłobędzkiej i prozie Magdaleny Tulli). Nowatorskie ujęcie wynika z założenia, że metafizyka i mit – definiowane szeroko, obejmując spekulatywne możliwości i potrzeby ludzkiego umysłu i świadomości – odnoszą się do tego samego

obszaru zainteresowań, a ponadto mogą realizować te same zadania i pełnić jednakże funkcje, zwłaszcza w obliczu duchowych deficytów i tęsknot charakterystycznych dla ponowoczesności. W profesorskim autoreferacie prof. Anna Szóstak stwierdza:

zakładam zatem, że mit ma metafizyczne źródła, łącznikiem zaś między ukształtowaniem się mitycznego oglądu i koncepcji świata a metafizyką jako założeniem fundatorskim jest idea, rozumiana jako zbiór wyobrażeń, przekonań, wartości i dążeń projektujących kształt rzeczywistości w taki sposób, by ją teleologicznie i całościowo wyjaśnić i uzasadnić – i dzieje się tak, o czym jestem przekonana i co staram się wykazać – w literaturze i zawartych w niej potencjach odnajdywanych w przestrzeni wartości, poznania czy języka, pozwalając twórcy określić się poprzez dzieło wobec świata i historii, samego siebie i natury, formy wreszcie, i przybierając postać aksjologicznych, ontologicznych i epistemologicznych projektów, o których piszę w swojej książce.

Po habilitacji i uzyskaniu tytułu profesorskiego prof. Anna Szóstak nadal podejmuje temat mitycznych źródeł, konotacji i aspektów w piśmiennictwie współczesnym, czego efektem jest około czterdziestu artykułów i recenzji. Poza twórczością polskich autorów XX i XXI wieku (Tadeusza Różewicza, Czesława Miłosza, Wisławy Szymborskiej, Mirona Białoszewskiego, Sylwii Chutnik, Zyty Rudzkiej), coraz częściej eksplorowanym materiałem badawczym jest literatura fantasy (zwłaszcza twórczości Terry'ego Pratchetta i Joanne K. Rowling). O tym, jak wielkie możliwości interpretacyjne daje perspektywa mitu, zaświadcza wachlarz tematów i problemów rozpatrywanych w tym kontekście przez prof. Annę Szóstak w artykułach – są to: przemijanie, starość i śmierć¹⁵, światopogląd i światobraz¹⁶, bezdomność i zakorzenienie¹⁷, tożsamość indywidualna

15 Np. *Fenomenologia starości w późnej poezji Czesława Miłosza*, [w:] *Pogranicza, cezury, zmierzchy Czesława Miłosza*, red. A. Janicka, K. Korotkich, J. Ławski, Białystok 2012, s. 627-638; *Przemiany w obrębie mitycznego paradygmatu pojęcia śmierci na wybranych przykładach literatury fantasy*, [w:] *Fantastyczność i cudowność. Fantasy w badaniach naukowych*, red. T. Ratajczak i B. Trocha, Zielona Góra 2009, s. 71-84; *Kulturowe, filozoficzne i światopoglądowe aspekty przemijania w późnej poezji Starych Mistrzów (Różewicz, Szymborska, Miłosz)*, „Świat i Słowo: filologia, nauki społeczne, filozofia, teologia” 2013, nr 2, s. 107-128.

16 Np. *Wielkie Teraz czasu mitycznego jako aktualizacja historii i poszukiwanie sensu w poezji Zbigniewa Herberta*, [w:] *Bór nici. Wątki klasyczne i romantyczne w twórczości Zbigniewa Herberta*, red. M. Mikołajczak, Kraków 2011, s. 43-57; *Realizm zmytyzowany. O „złym” i „dobrym” micie w prozie współczesnej po 1989 roku*, [w:] *Wokół tekstów kultury. Literatura – język – teatr – internet* („Filologia Polska” 4, UZ), red. M. Januszewicz, T. Ratajczak, Zielona Góra 2009, s. 221-231; *Refleksja eschatologiczna w aspekcie problematyki czasoprzestrzeni w powieści Terry'ego Pratchetta „Złodziej czasu”*, [w:] *Fantastyczność i cudowność. Mit – Literatura – Tajemnica*, red. W. Gruszczyński, T. Ratajczak i B. Trocha, Zielona Góra 2013, s. 137-146; *Dziedzictwo zmytyzowanej świadomości człowieka Kresów w literackim dorobku Czesława Miłosza*, [w:] *Pogranicze, Kresy, Wschód a idee Europy*, seria II: *Wiktor Choriew in memoriam*, układ i wstęp J. Ławski, red. A. Janicka, G. Kowalski i Ł. Zabielski, Colloquia Orientalia Bialostocensia IV, Białystok 2013, s. 635-645; *Im Kreis mythischer Identität der Kindheit: Arkadia a'rebours in "Slicznotka doktora Josefa" ("Schönes Mädchen Doktor Josefs") von Zyta Rudzka*, [w:] *Homo Mythicus. Mythische Identitätsmuster*, red. B. Trocha i P. Wałowski, Frank&Timme, Berlin 2013, s. 91-106.

17 Np. *Archetypalna symbolika Domu a problem zakorzenienia w cyklu J.K. Rowling o Harrym Potterze*, „Kwartalnik Polonistyczny. Konteksty Kulturowe”, Kielce 2009, nr 1-2, s. 11-24.

i generacyjna¹⁸, dzieciństwo i czasoprzestrzeń¹⁹, egzystencja i byt²⁰, historia i ideologiczne uwikłania²¹, sposób myślenia i system wartości²². W ostatnich kilku latach literaturoznawczyni napisała kilkanaście tekstów (opublikowanych już w zbiorach pokonferencyjnych lub osobnych tomach, bądź też złożonych do druku), ujmujących wyżej wymienione tematy i problemy na przykładzie twórczości konkretnych autorów XX i XXI wieku.

Postawę naukową prof. Anny Szóstak cechuje rzetelność badawcza i nowatorskie ujęcie kwestii, które na pierwszy rzut oka można by uznać za już skodyfikowane i utrwalone w literaturze przedmiotu. Na przykład teksty *Od mitów zbiorowych do mitów jednostkowych: metafizyczne fundamenty ideowe poezji skamandrytów*²³ oraz „Przyniosło mnie tutaj z nieskończoności”. *Metafizyka istnienia: mityczny światopogląd poetycki Juliana Tuwima* zawierają mitograficzne ujęcie analizowanej poezji, mające na celu wskazanie światopoglądowych i ideowych kryteriów doboru pojawiających się w niej treści i problemów metafizycznych oraz uniwersalnych; artykuły *Mitologizacja rzeczywistości totalitarnej w „Moim wieku” Aleksandra Wata*²⁴, *Socrealizm jako mit. O debiutach Wisławy Szymborskiej i Tadeusza Nowaka raz jeszcze*²⁵ przynoszą pogłębioną refleksję nad dylematami ideowymi i postawami pisarzy wobec ideologii, które

18 *Mit Kresów w poezji i eseistyce Czesława Miłosza*, „Studia Kresowe”, red. K. Węgorowska, Zielona Góra-Warszawa 2010, s. 147-163; *Znaki czasu minionego: Kilka słów o poezji Andrzeja K. Waśkiewicza w kontekście pokoleniowych mitów Orientacji Poetyckiej „Hybrydy”*, [w:] *Miejsce i tożsamość. Literatura lubuska w perspektywie poetyki przestrzeni i antropologii*, red. M. Mikołajczak, Zielona Góra 2013, s. 329-342; *Metafizyczność przestrzeni i transcendentny wymiar mitu „małej ojczyzny”*. O prozie Pawła Huellego, [w:] *Literatura i obiektywizm*. Szkice o literaturze XX i XXI wieku, red. B. Gutkowska, A. Nęcka, Katowice 2014, s. 139-155.

19 Np. *Dzieciństwo jako kolebka myślenia mitycznego. Aspekty mitu dzieciństwa w opowiadaniach Brunona Schulza*, „Edukacja Humanistyczna” 2011, t. 8, s. 67-77; *Źródła i charakter poetyckiej mitologii dzieciństwa w twórczości Józefa Czechowicza*, [w:] *Fantastyczność i cudowność. Mityczne scenariusze (od mitu do fikcji – od fikcji do mitu)*, t. 1, red. T. Ratajczak i B. Trocha, Zielona Góra 2011, s. 171-183.

20 Np. *Mityczna perspektywa doczesności w poezji Starych Mistrzów po roku 1989 roku*, [w:] *Nowe Dwudziestolecie 1989-2009. Rozpoznania – Hierarchie – Perspektywy*, red. H. Gosk, Warszawa 2010, s. 417-433.

21 Np. *Performatywny potencjał Logos jako element agitacyjno-propagandowej formuły socrealistycznych tomików Wisławy Szymborskiej*, „Orbis Linguarum” 2018, vol. 52, red. E. Białek, T. Małyśzek i N. Południak, Dresden-Wrocław 2018; *Trügerischer Reiz des Nationalismus. Zu Ideologieansprüchen und Ideologiefällen in den realsozialistischen Gedichtbänden...*

22 Np. *Rozpacz Logos czy nadzieja Mythos: Różewicz wobec poetyckich nauczycieli i mistrzów*, [w:] *Ewangelia odrzuconego. Szkice w 90. rocznicę urodzin Tadeusza Różewicza*, red. J.M. Ruszar, Warszawa 2011, s. 55-71; *Czy powinniśmy się bać Harry'ego Pottera? Fenomenologia zła w powieściowym cyklu J.K. Rowling*, [w:] *Język – literatura – sztuka. Teksty i konteksty w tradycji i współczesności edukacji polonistycznej*, red. Z. Ożóg-Winiarska, Kielce 2012, s. 239-250.

23 *Od mitów zbiorowych do mitów jednostkowych: metafizyczne fundamenty ideowe poezji skamandrytów*, [w:] *Skamander 11. Reinterpretacje*, red. M. Tramer i A. Wójtowicz, Katowice 2015, s. 29-47.

24 *Mitologizacja rzeczywistości totalitarnej w „Moim wieku” Aleksandra Wata*, [w:] *Oblicza utopii, obłudy i zakłamania II*, red. W. Łysiak, Poznań 2014, s. 317-328.

25 *Socrealizm jako mit. O debiutach Wisławy Szymborskiej i Tadeusza Nowaka raz jeszcze*, [w:] *Oblicza utopii, obłudy i zakłamania III*, red. W. Łysiak, Poznań 2015, s. 165-176.

skutkowały daleko idącymi konsekwencjami w procesie kształtowania własnego światopoglądu i kreacji twórczego „ja”; artykuł „Czytadło” Tadeusza Konwickiego – interpretacja po latach²⁶ zawiera reinterpretację i zarazem polemikę z krytyką niesłusznie mniej cenionej powieści; tekst *Metafizyczny wymiar doświadczenia wojennego w trylogii Andrzeja Struga „Żółty Krzyż” a nowoczesna świadomość europejska*²⁷ również prezentuje współczesne odczytanie prozy – tym razem międzywojennej – akcentując jej ponadczasowe przesłanie; dwa artykuły – *Metafizyczne żywioły męskości i kobiecości w późnych wierszach Czesława Miłosza*²⁸ oraz *Szata i nagość jako składniki poetyckiej wizji świata w późnej poezji Czesława Miłosza*²⁹ przynoszą odkrywcze ujęcia późnej twórczości Czesława Miłosza, akcentując kwestie płciowości i seksualności (w przypadku pierwszego tekstu) oraz kulturowy wizerunek podmiotu i bohatera lirycznego tworzony przez ubiór/zakrywanie ciała bądź brak ubrania/odkrywanie ciała (drugi artykuł), co również sprowadza się do kwestii metafizycznych.

Ostatnie lata pracy naukowej prof. Anny Szóstak przynoszą również wzmożenie badań nad zagadnieniami mitu w literaturze fantasy, ze szczególnym uwzględnieniem twórczości Terry’ego Pratchetta³⁰. Ponadto perspektywa mitu jako charakterystycznego sposobu myślenia i rozumienia rzeczywistości okazuje się też przydatna do oceny i komentowania aktualnych zjawisk społeczno-kulturowych, czego przykładem jest artykuł *Słowo kontra obraz. Świadomość mityczna a kwestia (nie)czytania*³¹, będący głosem w ogólnokrajowej dyskusji intelektualistów na temat związany ze spadkowymi tendencjami w czytelnictwie.

Dorobek naukowy prof. Anny Szóstak jest bogaty, różnorodny, a zarazem niezmiernie konsekwentny w doborze problematyki. Analityczne ujęcia twórczości poszczególnych autorów składają się na mozaikowy obraz literatury XX i XXI wieku, będącej najbliższą nam i wciąż żywą tradycją literacką bądź też teraźniejszością, w której

26 „Czytadło” Tadeusza Konwickiego – interpretacja po latach, [w:] *Proza polska XX wieku Przeglądy i interpretacje*, t. 3; Centrum i pogranicza literatury, red. E. Dutka i G. Maroszczuk, Katowice 2014, s. 37-55.

27 *Metafizyczny wymiar doświadczenia wojennego w trylogii Andrzeja Struga „Żółty Krzyż” a nowoczesna świadomość europejska*, „Scripta Humana”, t. 2: *Historia i historie*, red. D. Kulczycka i R. Szyber, Zielona Góra 2014, s. 137-149.

28 *Metafizyczne żywioły męskości i kobiecości w późnych wierszach Czesława Miłosza*, [w:] *Miłosz. Dyskursy*, red. M. Bernacki i A. Matuszek, Bielsko-Biała 2016, s. 121-135.

29 *Szata i nagość jako składniki poetyckiej wizji świata w późnej poezji Czesława Miłosza*, [w:] *Peryferie Miłosza. Nieznane konteksty, glosy, nowe rozpoznania*, red. M. Bernacki, Bielsko-Biała 2020, s. 157-171.

30 *Problematyka mitów genezyjskich w powieściowym cyklu o Świecie Dysku Terry’ego Pratchetta*, [w:] *Fantastyczność i cudowność. Człowiek w zwierciadle przeszłości – Ucieczka od historii do Historii*, red. T. Ratajczak i B. Trocha, Zielona Góra 2014, s. 197-208; *Porządek chaosu, czyli Ankh-Morpork jako mit i prefiguracja współczesnej metropolii. O twórczości Terry’ego Pratchetta*, [w:] *Literatura i chaos. Szkice o literaturze XX i XXI wieku*, red. B. Gutkowska i A. Nęcka, Katowice 2016, s. 277-297.

31 *Słowo kontra obraz. Świadomość mityczna a kwestia (nie)czytania*, „Polonistyka” 2014, nr 8, s. 8-11.

jesteśmy zanurzeni i która dopiero wymaga rozpoznawania i nazywania. Poprzez wielką twórczość „Starych Mistrzów”, jak i dzieła autorów nie w tak dużym stopniu objęte do tej pory refleksją badawczą i niekiedy tylko pozornie tkwiących na uboczu głównych nurtów – prof. Anna Szóstak diagnozuje ubiegłowieczną i współczesną literaturę, a poprzez nią – największe dylematy i rozterki okresu, w jakim powstała. Monumentalny projekt badawczy związany z mitem, wciąż pogłębiany i dający ogrom możliwości interpretacyjnych, wynika z wielkiej pasji prof. Anny Szóstak, a przede wszystkim w dotychczasowym dorobku naukowym jest jej najważniejszym odkryciem – i prace z tego zakresu są cennym wkładem w nurt badań zarówno mitoznawczych, jak i literaturoznawczych.

Za osiągnięcia naukowe prof. Anna Szóstak została wyróżniona Nagrodami Rektorскими w latach: 2004 (nagroda II stopnia), 2008 (I stopnia), 2012 (II stopnia) i 2014 (I stopnia).

Poza pracą naukową prof. Anna Szóstak jest cenionym dydaktykiem. W ramach pracy dydaktycznej prowadziła lub prowadzi zajęcia wykładowe, ćwiczeniowe, konwersatoryjne, fakultatywne, specjalizacyjne i seminaryjne z zakresu literatury Młodej Polski i dwudziestolecia międzywojennego, literatury współczesnej oraz najnowszej (po 1989 r.), z analizy kontekstu dzieła literackiego, literatury dla dzieci i młodzieży, a także fakultet literaturoznawczy poświęcony zagadnieniom mitu w literaturze XX i XXI wieku.

W trakcie ponadtrzydziestoletniej pracy akademickiej prof. Anna Szóstak wypromowała kilkudziesięciu magistrów i licencjatów filologii polskiej, była też recenzentką równie wielu prac tego typu. W 2012 roku jej doktorantka Joanna Wawryk obroniła na Uniwersytecie Śląskim – z wyróżnieniem i rekomendacją do druku – rozprawę doktorską zatytułowaną „*Klechdy sezamowe*” i „*Przygody Sindbada Żeglarza*” jako *prolegomena do twórczości poetyckiej Bolesława Leśmiana*. W 2020 roku na Uniwersytecie Zielonogórskim rozprawę *Literatura w cieniu historii. Stanisław Rembek – życie i twórczość* obroniła Weronika Girys-Czagowiec, w 2021 zaś na podstawie dysertacji *Między codziennością a metafizyką. Dokumentalne i literackie aspekty prozy Chaima Gradego* stopień doktora (z wyróżnieniem) uzyskał Marek Sznajder. Ponadto na znacznym poziomie zaawansowania jest rozprawa Katarzyny Dąbrowskiej *Ludowa demonologia i magia w cyklu fantasy o Jakubie Wędrowyczu Andrzeja Pilipiuka* (przewód otwarty w 2019 r.).

Po uzyskaniu przez Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Zielonogórskiego praw do doktoryzowania w dyscyplinie literaturoznawstwo prof. Anna Szóstak uczestniczy, jako przewodnicząca i członek komisji do spraw doktoryzowania, w przebiegu i finalizacji kilkunastu przewodów doktorskich.

Profesor Anna Szóstak należy do Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza. Prócz tego przez lata wchodziła w skład kolegium redakcyjnego lubuskiego pisma

społeczno-kulturalnego „Pro Libris”, w latach 2005-2006 pełniąc funkcję redaktora naukowego. Była też członkiem i współzałożycielem z inicjatywy lubuskiego środowiska naukowego Stowarzyszenia Przyjaciół Literatury.

W ramach działalności organizacyjnej prof. Anna Szóstak pełniła liczne funkcje, w tym funkcję sekretarza komisji rekrutacyjnej (1989), elektora w Wydziałowej Komisji Wyborczej – 1996, członka Kolegium Elektorów podczas wyboru władz uczelni na kadencję 2012-2016, a na kadencję kolejną 2016-2020 ponownie została członkiem Kolegium Elektorów; w latach 2008-2019 kierowała Pracownią Literatury Współczesnej (po 1945 r.), w latach 2013-2019 zaś (do reorganizacji po reformie) zajmowała stanowisko kierownika Zakładu Literatury XX i XXI Wieku w Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Zielonogórskiego. Obecnie jest pracownikiem Zakładu Literaturoznawstwa tegoż instytutu i członkiem Rady Dyscypliny w dyscyplinie literaturoznawstwo.

Profesor Anna Szóstak prowadzi również działalność popularyzującą literaturę i upowszechniającą wyniki badań, na przykład jako ekspert brała udział we wspomnianym już programie telewizyjnym z cyklu „Errata do biografii” poświęconym życiu i twórczości Jana Brzechwy, wygłaszała wykłady popularyzatorskie w lubuskich placówkach kulturalnych (w tym cyklicznie w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej im. Marii Grzegorzewskiej w Zielonej Górze).

W swoim dorobku prof. Anna Szóstak ma również recenzje wydawnicze książek autorskich i zbiorowych (m.in. recenzja wydawnicza rozprawy habilitacyjnej dr Marty Bolińskiej *Zdarzenia niepunktualne. Opowieści o biegu ludzkiego życia wobec skrypty generatywnego Doroty Terakowskiej*, 2012) oraz recenzje naukowe – z ramienia Centralnej Komisji do spraw Stopni i Tytułów – recenzowała osiągnięcia naukowe dr Barbary Tomalak i jej książkę habilitacyjną *Śladami mitu* (2012), obronioną na kolokwium habilitacyjnym (Uniwersytet Śląski w Katowicach, 2013), a także dorobek naukowy i książkę „profesorską” dr hab. Teresy Wilkoń (UŚ, 2017). Dotychczas była recenzentką w jednym przewodzie profesorskim i pięciu przewodach habilitacyjnych, członkiem komisji – w dwóch, ponadto recenzowała jedną pracę doktorską.

Profesor Anna Szóstak jest literaturoznawczynią o ukształtowanej sylwetce naukowej, której badania spełniają najwyższe standardy, równocześnie niegasnąca pasja badawcza sprawia, że wciąż rozwija swój dorobek, poszukując nieobecnych (bądź nie dość obecnych) w refleksji naukowej zagadnień i odkrywając ich potencjał, jak chociażby metafizyczność mitu w literackich realizacjach. Wiedzę i pasję przekazuje kolejnym rocznikom studentów, magistrantów i swoim doktorantom. Jako nauczyciel i promotor jest wymagająca, wspierająca merytoryczną radą i zawsze życzliwa. Swoją pracą naukową i dydaktyczną realizuje humanistyczny etos.